

УДК 94:304.44

А. О. Соловей, Т. С. Ботіка, О. А. Мамроцька

**ІСТОРИЧНІ ПАРАДИГМИ УКРАЇНСЬКОГО
МІЖКУЛЬТУРНОГО ДІАЛОГУ**

Соловей Анатолій Олександрович, к. і. н., доцент кафедри соціології, філософії і права, e-mail: solovanatoliy@gmail.com

Одеська національна академія харчових технологій,
вул. Канатна, 112, м. Одеса, 65039, Україна

Ботіка Тетяна Степанівна, к. і. н., старший викладач кафедри соціології, філософії і права, e-mail: btatiana654@gmail.com

Одеська національна академія харчових технологій,
вул. Канатна, 112, м. Одеса, 65039, Україна

Мамроцька Оксана Аркадіївна, к. і. н., старший викладач кафедри соціології, філософії і права, e-mail: ksenia.3891103@gmail.com

Одеська національна академія харчових технологій,
вул. Канатна, 112, м. Одеса, 65039, Україна

АНОТАЦІЯ

У статті розкриті тенденції сучасного суспільного розвитку, пов'язані з таким явищем, як взаємодія культур. Зокрема, аналізуються теоретичні аспекти поняття «міжкультурний діалог», визначається їх історична роль. Розглянуто українські реалії та перспективи цього діалогу, а також форми його розмаїття в умовах глобалізаційного світу.

Ключові слова: Україна, міжкультурний діалог, культура, глобалізація, парадигми, феномен.

А. А. Соловей, Т. С. Ботика, О. А. Мамроцкая

**ИСТОРИЧЕСКИЕ ПАРАДИГМЫ УКРАИНСКОГО
МЕЖКУЛЬТУРНОГО ДИАЛОГА**

Соловей Анатолий Александрович, к. и. н., доцент кафедры социологии, философии и права, e-mail: solovanatoliy@gmail.com

Одесская национальная академия пищевых технологий,
ул. Канатная, 112, г. Одесса, 65039, Украина

Ботика Татьяна Степановна, к. и. н., старший преподаватель кафедры социологии, философии и права, e-mail: btatiana654@gmail.com

Одесская национальная академия пищевых технологий,
ул. Канатная, 112, г. Одесса, 65039, Украина

Мамроцкая Оксана Аркадьевна, к. и. н., старший преподаватель кафедры социологии, философии и права, e-mail: ksenia.3891103@gmail.com

Одесская национальная академия пищевых технологий,
ул. Канатная, 112, г. Одесса, 65039, Украина

АННОТАЦИЯ

В статье раскрыты тенденции современного общественного развития, связанные с таким явлением, как взаимодействие культур. В частности, анализируются теоретические аспекты понятия «межкультурный диалог», определяется их историческая роль. Рассмотрены украинские реалии и перспективы этого диалога, а также формы его многообразия в условиях глобализирующегося мира.

Ключевые слова: *Украина, межкультурный диалог, культура, глобализация, парадигмы, феномен.*

A. O. Solovey, T. S. Botika, O. A. Mamrotska

THE HISTORICAL PARADIGMS OF THE UKRAINIAN INTARCULTURAL DIALOGUE

Anatoliy Oleksandrovich Solovey, PhD, Assistant Professor of the Department of Sociology, Philosophy and Law, e-mail: solovanatoliy@gmail.com

Odesa National Academy of Food Technologies,
Kanatna str., 112, Odesa, Ukraine

Tetiana Stepanivna Botika, PhD, Senior Lecturer of the Department of Sociology, Philosophy and Law, e-mail: btatiana654@gmail.com

Odesa National Academy of Food Technologies,
Kanatna str., 112, Odesa, Ukraine

Oksana Arkadiievna Mamrotska, PhD, Senior Lecturer of the Department of Sociology, Philosophy and Law, e-mail: ksenia.3891103@gmail.com

Odesa National Academy of Food Technologies, Kanatna str.,
112, Odesa, Ukraine

ABSTRACT

The tendencies of the modern social development are depicted in the article, which are connected with such phenomenon as interaction of the cultures. Particularly, the theoretical aspects of the definition «intercultural dialogue» are analyzed and their historical role is defined. The Ukrainian realities and perspectives of this dialogue and the forms of its variety in the conditions of the globalizing world are observed.

Key words: *Ukraine, intercultural dialogue, culture, globalization, paradigm, phenomenon.*

Актуальність даної теми не викликає сумнівів. У XXI ст. світ стрімко змінюється, виникають нові міжнародні зв'язки, формуються чергові політичні, економічні, соціальні структури. Особливого значення отримує критика різноманітних аспектів соціально-політичного розвитку, яка призводить до змін у культурній площині. Так, останнім часом парадигми міжкультурного діалогу з наростаючою швидкістю та динамічністю нагадують про себе, що набуває все більшого наукового та практичного значення, привертаючи увагу багатьох дослідників.

Сьогодні міжкультурний діалог став одним із ключових напрямів діяльності міжнародної спільноти. Можна з упевненістю констатувати, що взаємодія культур та їх діалог — домінанта розвитку міжнародних відносин будь-якої країни світу. Становлення України як незалежної держави та її інтенсивний глобалізаційний розвиток створюють передумови щодо збільшення міжетнічної взаємодії представників різних культур. Отож вивчення зазначених питань є важливим аспектом розвитку України, суспільству якої надзвичайно важливо засвоїти досвід міжкультурних стереотипів.

Значимо, громадськість давно не стоїть перед проблемою — брати чи не брати участь у нових міжнародних відносинах, адже переформування політичних, економічних, соціальних та культурних векторів світу постійно диктує нові правила гри для всіх учасників світового співіснування без винятку. Сьогодні країни активно співпрацюють та взаємодіють в усіх сферах життя на різних стадіях — від особистісного спілкування до міжнародних переговорів на вищих рівнях. Без того, яким чином налагоджено міжкультурний діалог, не можливе сприйняття, зближення та взаємодія між країнами. Результатом цього є актуалізація факторів, які дозволяють досягти ефективної міжкультурної взаємодії [6].

Питання міжкультурного діалогу без перебільшення представляє значний міждисциплінарний інтерес, залучаючи до розвідок науковців різних галузей знань. Цей інтерес вимагає від дослідників знання історії, філософії, соціології, психології, конфліктології, а також інших споріднених наук, оскільки дана проблематика торкається багатьох сфер людського буття. В цьому розумінні важливість міжкультурного діалогу дедалі зростає.

Ідея діалогу має глибоке минуле. Діалог культур є невід'ємною складовою еволюції світового суспільства протягом всієї історії. Фактично вся історія людства — це діалог. Проблемами діалогу займалися давньогрецькі філософи: Сократ, Платон, Аристотель. Показово, що історія діалогу в їх працях ґрунтувалася на духовних засадах. При цьому плюралізм та рівноправ'я думок, загальнолюдські цінності, свободи й суспільні принципи визначалися найголовнішими.

Хоча діалог, як форма міжлюдського спілкування, існує з давніх часів, але по-справжньому проблемами діалогічних ре-

алій зайнялися німецькі філософи І. Кант, І. Фіхте, Ф. Шеллінг. Л. Фейєрбах започаткував дослідження діалогу початку ХХ ст. І. Гердер вважав взаємодію культур способом збереження культурного різноманіття [7].

Як суспільний феномен, міжкультурний діалог був безпосередньо викликаний потребами післявоєнного світу. Така необхідність постала внаслідок бурхливого соціально-економічного розвитку багатьох країн та регіонів, революційних змін у технологіях та процесах виробництва. Практичні потреби були продиктовані змінами у громадській свідомості людей. Визнання цінності світових культур, відмова від колонізаторської політики, усвідомлення загрози знищення значної кількості традиційних культур і мов привели до активного розвитку відповідних дисциплін та наукових розвідок. У результаті світ став менший за розмірами, а інтенсивність тривалих контактів між представниками різних культур, навпаки, значно зростає та отримала тенденцію до збільшення. На думку науковців Т. Грушевицької, В. Попкова, А. Садохіна, крім власне економіки, важливими зонами професійної та соціальної міжкультурної комунікації стали наука, мистецтво, а також туризм [2].

Становлення міжкультурних парадигм спочатку було обумовлене лише корисливими інтересами американських бізнесменів та політиків. Після Другої світової війни у світі активно поширилася сфера впливу американських інтересів. Співпраця представників різних культур інколи призводила до конфліктів. Навіть досконалі знання іноземних мов не допомагали у вирішенні суперечливих питань та непорозумінь за кордоном. Поступово виникла необхідність вивчення не лише іноземної мови, а й іноземної культури, звичаїв, традицій, норм поведінки тощо.

Що стосується вітчизняної дійсності, то в Україні одним з перших до питань міжкультурних парадигм звернувся Інститут етнічних, регіональних та діаспорознавчих студій, який за підтримки ЮНЕСКО у 2001 р. скликав міжнародну конференцію «Міжрегіональний діалог у Європі: 2001 рік і на перспективу», на якій дискутувалися питання міжкультурної взаємодії.

Крім того, в контексті нашого аналізу варто уваги з'ясування значення терміна «культура». В сучасному науковому дискурсі існує велика кількість визначень поняття «культура». Нага-

даємо, що ще у 1952 р. американські історики А. Крьюбер і С. Клакхон запропонували більше 150 визначень цього терміна. Через декілька десятиліть французький вчений А. Моль нарахував більше 250 визначень культури.

На думку українського історика В. Євтуха, найбільш адекватним є поняття «культура», сформульоване Е. Тейлором ще у 1871 р. у книзі «Примітивна культура», де зазначалося, що культура — це комплекс, який включає знання, вірування, мистецтво, мораль, закон, звичаї та інші маркери, набуті людиною як членом суспільства. Як стверджує історик, це визначення охоплює широкий спектр факторів суспільного життя та детермінує різноплановість взаємодії носіїв різних культур, що надзвичайно важливо для окреслення поля дії міжкультурного діалогу, його змісту, перебігу та очікуваних результатів [3].

Датою народження міжкультурного діалогу можна вважати 1954 р., коли світ побачила робота Е. Хола та Д. Грагера «Культура як комунікація». Пізніше основні положення та ідеї міжкультурного діалогу були обґрунтовані та детально досліджені у роботі Е. Хола «Німа мова», де науковець довів тісний взаємозв'язок історії, мови, комунікації та культури. Розвиваючи свої ідеї, автор дійшов висновку щодо необхідності вивчення культури. Е. Хол стверджував, що міра складності тієї чи іншої культури обмежена обсягом інформації, яка необхідна для оцінки окремої ситуації. З огляду на це, дослідник здійснив поділ культур на дві частини: висококонтекстуальні культури та низькоконтекстуальні культури. Так, представники висококонтекстуальних культур завдяки споконвічному історичному досвіду та традиціям послуговуються щільною інформаційною мережею, а міжособистісні стосунки в таких суспільствах характеризуються високою мірою стабільності та наявністю широкої ланки прихованих правил, вимог, ритуалів. Потреба в додатковому роз'ясненні тієї чи іншої ситуації в таких типах культур мінімальна, адже, спираючись на мережу контексту, індивіди самостійно інтерпретують ситуацію, послуговуючись мінімальним набором вербальних символів [4].

Для подальшого розкриття проблеми постає необхідність визначення самого терміна «міжкультурний діалог». Найбільш вдалим, на наш погляд, є визначення, яке закріпила Рада Європи: міжкультурний діалог — відкритий і шанобливий обмін

думками між людьми, групами з різним етнічним, культурним, релігійним і лінгвістичним підґрунтям на підставі взаєморозуміння та поваги [5].

Більшість дослідників стверджують, що в основі діалогу лежить потреба в налагодженні історичних взаємозв'язків між народами. Отже, діалог культур — об'єктивна необхідність та умова розвитку [8].

У сучасному світі все більшої значущості набуває мультикультуралізм, діалог культур. У процесі діалогу відбувається інтенсивний обмін інформацією, переважно культурницькою, і ця інформація значно впливає на формування уявлень про учасників міжкультурного діалогу. У такому разі віддзеркалюється концепція мозаїчної ідентичності. Сучасний індивід, будучи заручником соціальної структури, має багато ідентичностей, які часто взаємоперетинаються, — історичну, корпоративну, соціальну, релігійну, етнічну, національну та ін. У широкому сенсі міжкультурний діалог є одним із найважливіших наслідків економічних, політичних і комунікативних змін, що сьогодні охопили весь світ. Зона перетину інтересів представників культур перетворюється на рефлексивне комунікаційне поле. Діалог культур та мультикультуралізм є провідною стратегічною умовою століття і перетворюється на нову соціальну реальність [1].

Таким чином, сучасні умови глобалізації суспільства вимагають від кожної людини знань та навичок міжкультурного діалогу. Історичний досвід, засоби масової інформації та міграційні потоки призвели до бурхливого розвитку культурних обмінів. Це виражається не лише у подоланні певних стереотипів, але й у зростаючій кількості прямих контактів між державними інститутами, соціальними групами та індивідами різних країн і культур. У ході таких контактів зникає безліч традиційних способів мислення. Міжкультурний діалог у всіх його вимірах розглядається як головна історична парадигма забезпечення культурного розмаїття сьогоdnішнього світу та ефективний інструмент побудови конструктивних міжнародних відносин.

Дана проблематика набуває особливої актуальності в сучасних умовах розвитку українського суспільства. Трансформаційні процеси, які відбуваються в Україні, потребують спілкування між суб'єктами, що мають різні соціальні, економічні та політичні інтереси.

Література та джерела

1. Бахов І. С. Міжкультурна комунікація в контексті глобалізаційного діалогу культур / І. С. Бахов // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. — 2012. — Вип. 22.
2. Грушевицкая Т. Г., Попков В. Д., Садохин А. П. Основы межкультурной коммуникации / Под ред. А. П. Садохина. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. — 352 с.
3. Євтух В. Міжкультурний діалог: ефективний конструкт інтегративного розвитку поліетнічних суспільств / В. Євтух // Політичний менеджмент. — 2009. — № 3(36). — С. 3–13.
4. Максимович О. В. Міжкультурна комунікація як предмет міждисциплінарного теоретизування / О. В. Максимович // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. — 2017. — Вип. 39. — С. 85–89.
5. Мітькіна О. Огляд підходів до вивчення міжкультурного діалогу і процесів взаємодії культур / О. Мітькіна // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. — 2013. — Вип. 22. — С. 324–336.
6. Сниця Т. Є. Міжкультурна комунікація як суспільний феномен / Т. Є. Сниця // Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. — 2014. — Вип. III. — С. 146–153.
7. Соловей А. О., Ботіка Т. С. Історичні реалії міжкультурного діалогу / А. О. Соловей, Т. С. Ботіка // Збірник тез доповідей 78 наукової конференції викладачів ОНАХТ. 23–27 квітня 2018 р. — Одеса, 2018. — С. 341–342.
8. Шейко В. М. Генеза та еволюція діалогу культур у цивілізаційному глобалізаційному світі / В. М. Шейко // Культура України. — 2011. — Вип. 33. — С. 20–31.

Надійшла до редакції 11.01.2020 року